

Paulus, Gal. 2:20: „Hetgeen ik nu in het vleesch leef, dat leef ik door het geloof des Zoons van God, Die mij liefgehad heeft en Zichzelf voor mij overgegeven heeft”.

Nog zou ik heerlijke gedeelten van zijn machtig aangrijpend woord kunnen mededeelen, hoe hij den rijkdom van een geloofsheld als Paulus schietste tegenover de armoede en ledigheid van de aanzienlijksten der wereld met zijn wonderbaar Christus heeft mij liefgehad en Zichzelf voor mij overgegeven.

„Het Kerkblad” van Haarlem (Ds. Dutema):

Nooit zal ik vergeten de eerste preek, welke ik van hem mocht hooren. Het was in 1885. Te Bedum, in de mooie kerk van Ds F. Bos. Bavink zou dien zomermiddag preeken. O, we waren zoo trotsch op dien doctor theologie en ook dankbaar den eere voor zoo groote gave. Onze ouders, die den amsaad der scheiding gekend hadden, met steunen waren gegooit in die bange dagen, spraken met ons van de groote daden des Heeren. Wie had ook niet van Ds Bavink gehoord, uit Breda tot ons land gekomen? En nu zou de zoon, Ds Bavink, de menschen zelden: te jonge Bavink, preeken. Vol was de kerk. Meer dan vol. Daar stond de man, met zijn hoog voorhoofd ietwat behaard gezicht, met zijn blond echt Germaniaansch voorkomen. Een Deutsche geleerde, een Deutsche filosoof van den eersten rang. Zacht was de stem in de voorafpraak, die Bavink steeds gewoon was te houden, voor het groote gebod. Heel zacht eerst, bijna onhoorbaar. Dan werd het stil, schier hoorbaar stil. Het ging over den val des menschen. Den diepen val. Als tekst werd gegeven: Mijn kinderken, die ik wederom arbeide te baren, tot dat Christus een gestalte in u krijg. Toen liet gebod, wat was dat bidden! Smeeken. Schuldbelijdenis en een smeeken om de barmhertigheden des Heeren. En toen die wegslopende prediking over des menschen herstelling naar het beeld en de gelijkenis Gods: De verlossing staat in mijn ziel geschreven:

I. Waarom is die herstelling noodig?

II. Waar in bestaat ze?

III. Hoe gaat die herstelling toe?

„De School met den Bijbel” (A. J.):

Professor Bavink was in zoo veel opzichten onze geestelijke vader. Wat tal van Christelijke onderwijzers spraken niet steeds van onzen Bavink. Hoe juist het „Christelijk Gereformeerde” hart, toen we in onze Geschiedene Kerken onzen eersten theologischen doctor mochten begroeten.

Wat hope bezieldde ons gemoel, toen de jeugdige geleerde optrad als docent aan onze Theologische School te Kampen.

Wat groeiden we in zelfbesef — neen, in 't bewustzijn van de goede gunst onzes Gods — toen onze professor door heel het land werd toegelicht bij het houden zijner eerste redevoeringen in de kleinste dorpen en in de grootste steden. Wat indruk maakte zijn „Beeld Gods in den mensch”, zijn „Betekenis van het tragische”, zijn „Welsprekendheid”, zijn „Schepping en Ontwikkeling”.

Schrijver dezes is niet de eenige geweest, wiens hulpbehoefte hem toen reeds dreef tot bescheiden correspondentie over vragen van dogmatischen en paedagogischen aard. Wat waren we blij met een antwoord, breed en diep, altijd even welwillend, per keerende post toegezonden. Wat gevoelden wij, op wetenschappelijk gebied de pariah's dier dagen, ons sterk tegenover de oppermachtige partij in 't laatst der vorige eeuw, toen we de ervaring opdeden ook paedagogisch, grond onder onze voeten te krijgen. Want men moge geenszins geheel ten onrechte beweren, dat Bavink de helft van zijn leven in de eerste plaats theoloog is geweest, van den beginne aan was geen scherpsziend oog noodig, om in den wijsgeerigen en

psychologischen opzet zijner studien den principieelen grondlegger onzer Christelijke paedagogiek te ontdekken.

Onze verwachtingen, die van '82 dagteekenen, zijn — Gode zij dank — niet beschaamd.

„Christelijk Schoolblad” (D. Wouters):

Een vriend, een wijze vriend, een vader is ons Christelijk onderwijs ontvallen.

De man met het klare verstand, de logische betoogtrant, het liefdevolle hart, de veelomvattende kennis, is voor ons Christelijk onderwijs van thans nog niet te schatten betekenis door zijn woord en werk.

De moeilijkste religieus-philosophische problemen kon hij met een eenvoudige helderheid, een juistheid van gewone woorden zijn hoorders uiteenzetten, zoodat ook de minst-philosophisch onderlegde hem kon volgen.

„De Gereformeerde Kerk” (Dr J. Schokking):

Dit sterven zal in wijden kring ontroering wekken en tegelijkertijd als een ernstig verlies worden gevoeld.

Wij althans hebben behoefte daaraan hier ter plaatselijke niting te geven, wetende daarbij de instemming te hebben van velen onzer geestverwanten.

Alleen reeds de dank voor het ontzaggelijk vele, dat hij op theologisch en godsdienstig gebied in geschrift heeft gegeven, en nagelaten zou daartoe verplichten.

Welke gredikaat heeft er niet meer of minder van in zijn boekenkast en grijs niet met graagte naar het werk van Prof. Bavink, dat hem over eenig onderwerp kan voorlichten.

Het is altijd zoo klaar, duidelijk, natuurlijk: zoo vanzelf sprekend, zoudent we bijna willen zeggen.

Wel houdt het in zijn wetenschappelijke werken, bepaaldelijk in zijn Dogmatiek soms ja's op, waar ge met gespannen aandacht verder zoudt willen lezen; maar ook tast ge dan op hetzelfde oogenblik de oprechte erkenning van moeilijkheden, den echten wetenschappelijke zin, die liever sober is in conclusies, dan zich over te geven aan phantasien.

Maar niet meer, we willen zelfs den indruk niet geven, alsof het mogelijk zou zijn den omvangrijken schriftelijken arbeid van Prof. Bavink, waardoor hij ons volk niet alleen op godgeleerd, godsdienstig, kerkelijk, universitair, maar ook op school, staatkundig, maatschappelijk en letterkundig gebied gedient heeft, in een paar volzinnen te karakteriseeren.

„Bergopwaarts” (prof. Obbink):

Als hoogleeraar der Vrije Universiteit heeft Bavink een „school” gevormd. Het is geen geheim hoezeer zijne persoonlijkheid en onderwijs daar domineerde. Zijne persoonlijkheid en zijn onderwijs. Want Bavink was niet alleen een eminent geleerde, maar ook een voortreffelijk docent en een beminnelijk, bescheiden en vroom mensch. Dat blijkt reeds uit zijne talrijke geschriften, die allen het stempel dragen van zijn vroom gemoel. Maar vooral in persoonlijke gesprekken kwam ik onder den indruk van zijn kinderlijk-oprecht zieleleven. Bavink behoorde tot die menschen, wier omgang anderen verheft en beter maakt. Wat hij deed, zal wel naverken, want hij heeft veel geschreven — maar dat hijzelf er niet meer is, zal op allerlei terrein als een smartelijke leegte worden gevoeld.

Bavink-legenden.

Intusschen beginnen zich ettelijke legenden in zake Bavink te vormen. Daartoe reken ik niet een mededeeling als deze:

Een bewerking van Matthew Henry's Letterlijke en Pratijsche verklaring is niet voortgezet, maar bleef ondanks de belangrijke voorrede steken.

trachten, in de uiterlijke verschijning de idee te grijpen, de verborgen Godsgedachte, dan hield de geloovige, de openbarings-mensch, dat die verborgen gedachte ongerept moge blijven en het wezen der dingen ongeschonden naar hem moge komen; maar de aestheticus kent dat gebod niet. Want terwijl de geloovige, die bij openbaring leeft, het als 'n diepe smart voelt, dat de zuivere dingen Gods door z'n zondig hart bezoedeld worden, zoodra ze hem aanraken, daar is voor den man der kunst in het aanraken der schoonheidsmomenten enkel zoete vreugde; en dat het licht van zijn zielelamp de dingen in onzuiveren glans zet, daarover bekommert hij zich niet. Zoo komt de kunstenaar ook tot Christus; maar hij komt tot Hem met zijn eigen gedachten en voorstellingen; Christus is hem niet (als voor den geloovige) alereerst subject, werkende oorzaak, van zijn visie, doch alleen maar object. En zoo komt het, dat niet de Christus der Schriften de metamorfose in zijn denken en voelen brengt, doch dat omgekeerd onder zijn schoonheidsbelichting het Christusbeeld een metamorfose ondergaat.

En daarom is het, dat in de zaken der religie, dat dus ook in de „ervaring” van den Christus, de weg, dien God ons stelt, wel de weg is van geloof (dat dan op zijn manier weer de schoonheid ziet), maar niet de weg der bloot aesthetische genieting. In het geloof toch is er de tegenstelling met het aanschouwen, maar in het aesthetisch beleven en genieten is er in principe de loslating van het gelooven en het grijpen naar de aanschouwing; in beginsel is er gebroken met Paulus' woord: wij wandelen door geloof en niet door aanschouwen.

Meer succes had de Schriftverklaring met Sikkeld en Biesterveld onder den titel „Het Woord Gods” op jouw gezet.

Aldus de Kerknieuws-redacteur van de „N. R. Crt”, die overigens vrijwel op de hoogte blijkt te zijn van den uiterlijken kant van Bavink's arbeid. Maar hier debiteert hij voor den ingewijde een enorme vergissing.

Erger maken anderen het.

Dr De Moor wijst in de „Utrechtsche Kerkbode” op een dier legenden:

„Laat ons even erbij mogen zeggen, dat het een legende is, die men hier en daar publiceert, dat Bavink eigenlijk ter Synode meer aan de zijde van den beschuldigde dan van de kerken stond. Evenals wij had hij groote bezwaren tegen de kerkrechtelijke proceduren die gevolgd was. Maar in de zaak zelve oordeelde hij evenals wij, dat Netelenbos niet kon gehandhaafd worden.”

En Ds. Schilder giet toorn-floden uit over het hoofd van den schrijver van „Gereformeerde zijde” in de N. R. Crt, die als een zijde-worm een zacht weefsel spint, een weefsel van waarheid en verlichting:

Dat de onbekende schrijver „van Gereformeerde zijde”, die herhaaldelijk de liberale „Nieuwe Rotterdamse Courant” aan leugenartikeltjes helpt, om de Gereformeerde Kerken te bestrijden, een wonderlijk geweten heeft, en met de eischen van fatsoen 't niet nauw neemt, dat wisten we al lang.

Maar dat hij het sterven van iemand als Bavink, dat hij den dooden mensch, niet ontziet, doch ook dien aangrijpt voor zijn Gereformeerden bestrijding, dat wisten we nog niet. Hoewel — het ligt in de lijn. Wie zich verbergt achter een sluier, om den levenden tegenstander het antwoord te verhinderen, die heeft 't nog gemakkelijker, als hij een doode voor zijn luguber werk gebruikt, een doode, die niet meer antwoorden kan.

Toen Bavink's lichaam nog boven aarde stond, schreef deze heer, dat Bavink zich „behalve als hij als adviseur der Generale Synode daartoe geroepen werd, nooit ingelaten heeft met de interne aangelegenheden der Geref. Kerken”. Toch had een inzage van het lijstje van de geschriften van den hoogleeraar hem anders kunnen leeren, gezwegen nog van andere dingen. Maar 't doel is bereikt: Bavink zoo ongeveer apathisch tegenover de Geref. Kerken.

Dan lezen we: „Er is in de laatste jaren van verschillende zijden op gewezen, dat de predikanten, die het laatste tiental jaren door de Vrije Universiteit vooral aan de Geref. Kerken zijn afgeleverd, mannen zijn van een heel ander slag dan de ouderen en dat zij in hun uiterlijke openbaring veel overeenkomst vertoonen met de ethischen... Al deze kenmerken teekenen hen als mannen, die voortgekomen zijn uit de school van Bavink”.

Die woorden zijn voorzichtig gesteld, voorzichtig en opzettelijk, dan men van een, die over een doode schrijft, verwachten zou. Maar ze kunnen daarom den schijn van verlichtmaking niet afleggen. De school van Bavink — van den man, die tegen de ethischen geschreven heeft, die naar 't getuigenis bij zijn graf door een die 't weten kon, nog onlangs getuigde, dat alleen de Gereformeerde geloofsbeschouwing rust gaf en harmonie! Maar — 't doel is bereikt: Bavink nu reeds zoo ongeveer anti-pathiek tegenover de Geref. Kerken.

Waarom heeft deze stokebrand die dingen niet gezegd, toen Bavink leefde? Hij heeft meer levens belogen en belasterd. Durfde hij dit niet? Waarom misbruikt hij Bavink's dood om de Gereformeerden wantrouwig te maken en tegen zichzelf te verdeelen?

Is er dus niet een Christusgeheim?

Wanneer Van Veldhuizen het Christusgeheim naar zijn opvatting onthult in Jezus' beelddespraak van de lamp, die onder het scheep of onder het bed, en de lamp, die op den standaard gezet wordt, dan zegt hij (Marcus 4:21): „het mysterie van het Koninkrijk Gods komt binnen als een Oostersehe lamp, die voorzichtig moet aangestoken worden; men houdt haar licht een oogenblik onder het scheep of het bed om de zwakke vlam te beschermen, maar straks brandt ze helder en komt ze op den standaard te staan. Wie proeft hier niet het Messiaansche geheim?” Maar in veel zekerder zin heeft ons de Schrift geleerd, dat de aesthetische ontroering over de éclatante verschijning van den Christus als volgenden Koningsmensch, dat de aesthetische vervoering over den Christus als glanspunt in den ook tot de zinnen sprekenden bouw van het voltooide Jerusalem Gods, nog niet mogelijk is, zoolang niet in de voleinding der eeuwen de sluier is weggenomen van de wachtende werkelijkheden van onzen schoonen God en zijnen schoonen Christus.

Kon en mocht de schoonheid haar vlucht nemen vanuit het hart der menschen, het zou anders zijn. Maar — „de schoonheid neemt hare vlucht vanuit het hart der hemelen en de schoonheid heeft tot dat hart der hemelen terug te keeren”.

En dat hart der hemelen is ons nog niet ontdekt. Het is nog diepe verborgenheid.

Er is nog een „Christusgeheim”.

K. SCHILDER.

¹ Vgl. R. Socher, „Die Kirche Deutschlands im 19. Jahrhundert”, 1910, S. 26.

² J. Jac. Thomson, „Relig. Poëzie”, blz. 4.